25/06/2026
FY LLB/Sem-II
Regular

Time: 2½ Hours **Marks: 75**

Note:
1.Please check whether you have the right question paper.
2. All the questions are compulsory.
3. Figures to the right indicate full marks

Q1. Answer in not more than two sentences: (Any Six) **(12 Marks)**

a. What is global warming?
b. Explain climate change in one sentence.
c. What is meant by environmental pollution?
d. Define Environmental Law.
e. What is Public Interest Litigation (PIL)?
f. What is Judicial Activism in environmental protection?
g. What is the function of the Central Pollution Control Board?
h. What is meant by Environmental Impact Assessment?

Q2. Write Short Notes on: (Any Two): **(12 Marks)**

a) Constitutional provisions relating to the environment.
b) Kinds of Pollution.
c) Intergenerational and Intragenerational Equity.
d) Eco-mark Scheme in India.

Q3. Solve Any Two (With Reason): **(12 Marks)**

a) In a busy city area, old diesel vehicles release excessive smoke daily. Residents complain about breathing problems and increased pollution levels. The authorities have rules for emission control, but enforcement is weak. A local NGO wants to take action to control the pollution. They plan to file a case in court for public welfare.

i. Which Act deals with this issue?
ii. What principle can be applied to hold violators responsible?

b) A construction company starts cutting trees in a forest area to build a commercial complex. They have not taken proper approval from the authorities. Local people protest as the forest is home to wildlife and helps maintain ecological balance. Environmental activists highlight the long-term damage. The matter is brought before a tribunal.

i. Which laws are violated in this case?
ii. Which authority can hear and decide this matter?

X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057

c) During a festival, loudspeakers are used throughout the night in a residential area. Students and elderly people face disturbances and health issues. Despite complaints, organisers continue to play loud music beyond permitted hours. Police warn them, but no strict action is taken. Residents want legal protection against such disturbances.
   i. Which rules regulate this issue?
   ii. What right of citizens is being affected?

d) A hospital disposes of its biomedical waste in open land instead of following proper procedures. Ragpickers and animals come in contact with the waste, leading to serious health risks. Residents complain about foul smells and infections. Authorities inspect the site and find violations. The hospital claims ignorance of the rules.
   i. Which rules are applicable here?
   ii. What penalty or action can be taken against the hospital?

Q4. Answer in Detail (Any three): (39 Marks)

a) Discuss the application of general laws such as Tort Law, the Bharatiya Nyaya Sanhita, and the Bharatiya Nagarik Suraksha Sanhita in environmental protection.

b) Explain the international efforts for environmental protection with reference to the Stockholm Conference, Rio Declaration, and Johannesburg Declaration.

c) Discuss the important environmental principles such as the Sustainable Development, Polluter Pays Principle, Precautionary Principle, and Public Trust Doctrine.

d) Critically examine the provisions of the Water (Prevention and Control of Pollution) Act, 1974 and the Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981.

e) Discuss the salient features of the Environment Protection Act, 1986 and explain the role and powers of the National Green Tribunal Act, 2010.

****

X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057

वेळ: २:३० तास **गुण: ७५**

प्र.१. दोन वाक्यांपेक्षा जास्त न लिहिता उत्तर द्याः (कोणतेही सहा) *(12 गुण)*

a. जागतिक तापमानवाढ म्हणजे काय?

b. हवामान बदल एका वाक्यात स्पष्ट करा.

c. पर्यावरण प्रदूषण म्हणजे काय?

d. पर्यावरण कायद्याची व्याख्या करा.

e. सार्वजनिक हित याचिका म्हणजे काय?

f. पर्यावरण संरक्षणातील न्यायालयीन सक्रियता म्हणजे काय?

g. केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाचे कार्य काय आहे?

h. पर्यावरणीय प्रभाव मूल्यांकन म्हणजे काय?

प्र.२. लघुनिबंध लिहा: (कोणतेही दोन) *(12 गुण)*

a) पर्यावरणाशी संबंधित घटनात्मक तरतुदी

b) प्रदूषणाचे प्रकार

c) पिढ्यानुपिढी व अंतर्पिढी समता

d) भारतातील इको-मार्क योजना

प्र.३. कोणतेही दोन सोडवा (कारणासह): *(12 गुण)*

a) एका गजबजलेल्या शहरात जुनी डिझेल वाहने दररोज जास्त प्रमाणात धूर सोडतात. रहिवासी श्वसनाच्या समस्यांबद्दल आणि वाढत्या प्रदूषणाबद्दल तक्रार करतात. उत्सर्जन नियंत्रणासाठी नियम असले तरी त्यांची अंमलबजावणी कमकुवत आहे. एक स्थानिक स्वयंसेवी संस्था (NGO) प्रदूषण नियंत्रणासाठी कारवाई करण्याचा विचार करते आणि सार्वजनिक हितासाठी न्यायालयात याचिका दाखल करण्याची योजना करते.

i. या समस्येसाठी कोणता कायदा लागू होतो?

ii. उल्लंघन करणाऱ्यांना जबाबदार धरण्यासाठी कोणते तत्त्व लागू करता येईल?

b) एक बांधकाम कंपनी व्यावसायिक संकुल उभारण्यासाठी वनक्षेत्रातील झाडे तोडण्यास सुरुवात करते. त्यांनी संबंधित प्राधिकरणाची योग्य परवानगी घेतलेली नाही. वन्यजीवांचे निवासस्थान असल्याने आणि पर्यावरणीय समतोल राखण्यासाठी महत्त्वाचे असल्याने स्थानिक लोक याला विरोध करतात. पर्यावरण कार्यकर्ते दीर्घकालीन हानीबद्दल जागरूकता निर्माण करतात. हा विषय न्यायाधिकरणासमोर मांडला जातो.

i. या प्रकरणात कोणते कायदे भंग केले गेले आहेत?

ii. हा विषय कोणते प्राधिकरण ऐकून निर्णय देऊ शकते?

X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057

c) सणाच्या काळात निवासी भागात संपूर्ण रात्र लाउडस्पीकरचा वापर केला जातो. विद्यार्थी आणि वृद्धांना त्रास होतो आणि आरोग्याच्या समस्या निर्माण होतात. तक्रारी असूनही आयोजक परवानगीच्या वेळेपेक्षा जास्त वेळ मोठ्या आवाजात संगीत वाजवत राहतात. पोलिसांनी इशारा दिला तरी कठोर कारवाई होत नाही. रहिवासी अशा त्रासापासून कायदेशीर संरक्षणाची मागणी करतात.
i. या समस्येचे नियमन करणारे कोणते नियम आहेत?
ii. नागरिकांच्या कोणत्या अधिकारावर परिणाम होत आहे?

d) एक रुग्णालय जैववैद्यकीय कचरा योग्य पद्धतीने विल्हेवाट लावण्याऐवजी मोकळ्या जागेत टाकते. यामुळे कचरा गोळा करणारे आणि प्राणी त्याच्या संपर्कात येतात व त्यांच्या आरोग्याला गंभीर धोका निर्माण होतो. स्थानिक लोक दुर्गंधी व संसर्गाबद्दल तक्रार करतात. अधिकाऱ्यांनी तपासणी केल्यावर उल्लंघन आढळून येते. रुग्णालय नियमांची माहिती नसल्याचा दावा करते.
i. येथे कोणते नियम लागू होतात?
ii. रुग्णालयावर कोणती कारवाई किंवा दंड लागू होऊ शकतो?

प्र.४. सविस्तर उत्तरे लिहा: (कोणतेही तीन) *(39 गुण)*

a) पर्यावरण संरक्षणात टॉर्ट कायदा, भारतीय न्याय संहिता आणि भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता यांसारख्या सामान्य कायद्यांचा उपयोग स्पष्ट करा.
b) स्टॉकहोम परिषद, रिओ जाहीरनामा आणि जोहान्सबर्ग जाहीरनामा यांच्या संदर्भात पर्यावरण संरक्षणासाठी आंतरराष्ट्रीय प्रयत्न स्पष्ट करा.
c) शाश्वत विकास, प्रदूषक भरपाई तत्त्व, सावधगिरी तत्त्व, आणि सार्वजनिक विश्वस्त तत्त्व, यांसारख्या महत्त्वाच्या पर्यावरणीय तत्त्वांची चर्चा करा.
d) जल (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) अधिनियम, १९७४ आणि वायू (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) अधिनियम, १९८१ यांच्या तरतुदींचे चिकित्सक परीक्षण करा.
e) पर्यावरण संरक्षण अधिनियम, १९८६ ची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा आणि राष्ट्रीय हरित लवाद अधिनियम, २०१० ची भूमिका व अधिकार स्पष्ट करा.

****

X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057X976Y0C5057